

Omprövning och återkallelse av tillstånd till miljöfarlig verksamhet

Innehållsförteckning

INLEDNING	3
OMPRÖVNING	5
När tio år har förflutit	6
När en miljökvalitetsnorm inte följs	6
Vilseledande av tillsynsmyndigheten	7
Om tillståndet inte följts	8
Oförutsedda olägenheter	8
Väsentligt förändrade förhållanden i omgivningen	9
Förbättringar genom ny process	10
Ny teknik för kontroll av verksamheten	10
Områden med förbud	11
Förbättringar av anläggningens säkerhet	11
Skydd för fisket	11
Justering av ekonomiska säkerheter	12
ÅTERKALLELSE AV TILLSTÅND, DISPENS OCH GODKÄNNANDE	13
Vilseledande av tillståndsmyndigheten	14
När tillståndet eller villkoren inte följs	14
Väsentlig oförutsedd olägenhet	15
Stoppregeln	16
När verksamheten har fått ett nytt tillstånd eller upphört	16
EU-rättsliga förpliktelser	17
Försummat underhåll av en vattenanläggning	17
Outnyttjat tillstånd till en vattenverksamhet	18
FÖRHÅLLET MELLAN OMRÖVNING OCH ÅTERKALLELSE	19
Tillsynsmyndighetens roll vid omprövning och återkallelse	19
Tillsynsmyndighetens uppgifter	20
Regelefterlevnad och åtgärder för att åstadkomma rättelse	20
Information till enskilda	22
Bedömning av verksamhetens villkor	22
Information som behövs för tillsynen	23
Gränsdragning mellan tillsyn och annan verksamhet	23
VEM SOM KAN VÄCKA TALAN	25
UNDERLAG VID EN ANSÖKAN OM OMRÖVNING OCH ÅTERKALLELSE	27
KÄLLFÖRTECKNING	29

Inledning

Naturvårdsverkets arbete med miljötillståndsprövningar syftar till att undvika att nya miljöproblem uppstår och möjliggöra en långsiktigt hållbar utveckling.¹ Miljöprövningsutredningen slår fast att som vägledning för tolkningen av vad begreppet 'hållbar utveckling' enligt miljöbalken innebär finns de 16 miljö kvalitetsmålen som antagits av riksdagen.²

Längs en tidsaxel över 50 år syns tydligt hur det har svängt fram och tillbaka i synen på tillståndsprövningens omfattning. Miljöprövningsutredningen konstaterar att systemet i miljöbalken med tillstånd och omprövning inte används som det var tänkt och att myndigheterna i princip inte använder sin möjlighet att begära omprövning av tillstånd.³ Vidare menar utredningen att "[...] det finns ett genomförandeunderskott avseende prövningar som riskerar att permanenta gamla tillstånd med stor miljö- och klimatpåverkan [...]"⁴, där cirka 850 av 6 000 tillståndspliktiga verksamheter har grundtillstånd som meddelats med stöd av miljöskyddslag (1969:387). Av Klimaträttsutredningens delbetänkande framgår att ett fåtal anläggningar med så kallade 'eviga tillstånd' svarar för en mycket stor del av industrins totala växthusgasutsläpp.⁵ Dessa verksamheter utgör den stora bulken av växthusgasutsläppare och det kommer i princip inte till några nya tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter som kommer att utgöra ett problem i detta avseende. Klimaträttsutredningen konstaterade även att omprövning är det enda verktyg som säkerställer att krav kan ställas på befintliga tillståndsgivna verksamheter enligt utredningens förslag på nya regler i miljöbalken annat än på verksamheternas initiativ.⁶ Det är en anledning till att det måste bli enklare att göra moderniserande ändringar i en verksamhet tillsammans med ett fungerande omprövningssystem för moderna miljövillkor.

En bärande tanke i miljöbalken är att tillstånd till miljöfarliga verksamheter ska vara uppdaterade mot relevanta miljökrav. En verkningsfull miljölagstiftning förutsätter därmed att varje del i lagstiftningskedjan – i detta fall miljöbalkskedjan – fungerar effektivt. Omprövning och återkallelse av tillstånd är några av de sätt som det kan ställas nya krav på- eller inskränka en tillståndsgiven verksamhet. För att detta ska ske i praktiken har centrala myndigheter och tillsynsmyndigheter möjlighet att ingripa mot ett tillstånd som på ett eller annat sätt inte lever upp till kraven i miljöbalken. Eftersom alla tillstånd inte tidsbegränsas är det nödvändigt att verktygen omprövning och återkallelse används som avsetts i förarbetena. Förutom Naturvårdsverket

¹ SOU 2022:33, *Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen*, s. 316f.

² Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk – Del 1.*, s. 154ff samt SOU 2022:33, *Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen*, s. 105.

³ Prop. 2004/05:129, *En effektivare miljöprövning* och SOU 2022:33, *Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen*, s. 113, 130ff och 136ff.

⁴ SOU 2022:33, *Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen*, s. 90.

⁵ SOU 2021:21, *En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden*, s. 93.

⁶ SOU 2021:21, *En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden*, s. 178.

har även länsstyrelserna, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsbyggnad och beredskap (MSB) samt Havs- och vattenmyndigheten (HaV) rätt att inom ramen för prövningssystemet ansöka om omprövning eller återkallelse av ett tillstånd. Detta har i praktiken gjorts i mycket liten utsträckning av alla myndigheter förutom Kammarkollegiet, som då endast behandlar ärenden om vattenverksamhet. Det finns därför begränsad praxis på området.

Inom Miljöprövningsutredningen har centrala myndigheter och länsstyrelser som har möjlighet att begära omprövning enligt 24 kap. 11 § miljöbalken varit samstämmiga i uppfattningen om att omprövning är ett mycket resurskrävande och tungrovt instrument. Brist på incitament hos verksamhetsutövare att ta fram underlag har också angetts som skäl till att omprövningar tar lång tid och upplevs varasvårarbetade.⁷

Av 2019 års fördjupade utvärdering av miljökvalitetsmålen framgår även att det finns ett behov av att se över miljöbalken och dess tillämpning så att tillstånden enligt miljöbalken speglar teknikutvecklingen och samhällets förändring. En stor del av problemet bedömdes av Naturvårdsverket ligga i tillämpningen och då särskilt bristen på tillämpning.

⁷ SOU 2022:33, *Prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen*, s. 246.

Omprövning

Ett miljöbalkstillstånd gäller enligt 24 kap. 1 § miljöbalken mot alla vad avser frågor som har prövats i domen eller beslutet. Tillståndshavare som följer tillståndet får en trygghet mot ingripande från myndigheter i de frågor som prövats av tillståndsmyndigheten. En tillsynsmyndighet får enligt 26 kap. 9 § tredje stycket miljöbalken inte meddela förelägganden och förbud som begränsar ett miljöbalkstillstånd. Ett miljöbalkstillstånd kan tidsbegränsas men gäller som huvudregel för all framtid⁸.

Som ett undantag från tillståndets bindande verkan kan dock ett tillstånd bland annat genom omprövning eller återkallelse enligt reglerna i 24 kap. miljöbalken begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor eller återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas.

Enligt 24 kap. 5 § miljöbalken får tillståndsmyndigheten under vissa förhållanden ompröva tillstånd när det gäller en bestämmelse om tillåten produktionsmängd eller annan liknande bestämmelse om verksamhetens omfattning, samt ändra eller upphäva villkor eller andra bestämmelser eller meddela nya sådana. En omprövning kan alltså avse bestämmelser om verksamhetens omfattning som utgör en del av tillståndet, såsom produktionens storlek. Den kan även gå ut på att meddelade villkor och andra bestämmelser ändras eller upphävs eller att nya sådana meddelas. Den kan dock inte innebära att tillståndet upphävs.⁹ En omprövning kan omfatta vissa bestämmelser i ett tillstånd utan att andra delar berörs.

Bestämmelsen om omprövning finns i 24 kap. 5 § miljöbalken och omfattar tillstånd till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Av 5 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken (MP) framgår att den även gäller tillstånd och villkor enligt miljöskyddslagen och vattenlagen (1983:291).

Vid en omprövning tillämpas de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken som avgör vilka villkor som kan föreskrivas. Det är verksamhetsutövaren som ska visa att hänsynsreglerna uppfylls. Bestämmelsen om rimlighetsavvägning i 2 kap. 7 § miljöbalken ska tillämpas vid bedömningen av vilken produktionsmängd och vilka villkor som ska gälla för verksamheten.¹⁰

Som en yttersta gräns för vad som kan föreskrivas vid en omprövning gäller begränsningen i 24 kap. 9 § miljöbalken som anger att tillståndsmyndigheten inte får meddela så ingripande villkor att verksamheten inte kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras. Med avsevärt försvåras menas mycket ingripande föreskrifter eller villkor som nästan är att likställa med att verksamheten inte längre kan bedrivas.

⁸ Se [Tillståndsprovning – Tidsbegränsning – kapitel 16 miljöbalken på naturvardsverket.se](#).

⁹ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*. Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

¹⁰ Se MÖD 2005:43.

En särskild begränsning för tillstånd meddelade enligt miljöskyddslagen följer av 31 § MP. En angiven produktionsmängd eller annan omfattning av verksamheten får, mot tillståndshavarens bestridande, endast ändras vid omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 2, det vill säga vid överträdelse av en miljökvalitetsnorm.

Av praxis följer att villkor eller andra bestämmelser som föreskrivs efter en omprövning med stöd av 24 kap. 5 § miljöbalken blir en del av det tillstånd som gäller för verksamheten.¹¹ Någon särskild tillståndsansökan av tillståndshavaren behövs därför inte för att sådana villkor ska bli gällande mot denne. Villkor som innebär skyldigheter för någon annan än tillståndshavaren kan inte meddelas genom omprövning.¹²

Grunderna för omprövning listas i 12 punkter i 24 kap. 5 § miljöbalken. Förutsättningarna för att tillämpa de olika grunderna i bestämmelserna redovisas nedan.

När tio år har förflutit

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 1 miljöbalken får omprövning ske när det har förflutit tio år från det att tillståndsbeslutet fick laga kraft. Bestämmelsen gör det bland annat möjligt att beakta den teknikutveckling som skett sedan tillståndet gavs.¹³ Ett tillstånd får alltid omprövas när det har förflutit tio år, oavsett om det finns förutsättningar för omprövning enligt någon av de övriga punkterna i bestämmelsen. Vid en bedömning av om det finns skäl för omprövning av ett tillstånd ska de konsekvenser som verksamheten medför tas i beaktning.¹⁴

I kommentaren till bestämmelsen uttalas att om det ursprungliga tillståndet har kompletterats eller om nya eller omprövade villkor har bestämts bör tioårsfristen förmodligen räknas från det senare beslutet.¹⁵

Det följer av bestämmelsen att det i förordning eller föreskrifter kan föreskrivas att omprövning får ske efter en kortare tid än tio år till följd av EU-rättsliga regler. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap får, inom sina ansvarsområden, meddela sådana föreskrifter¹⁶.

När en miljökvalitetsnorm inte följs

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 2 miljöbalken får omprövning ske om verksamheten med någon betydelse medverkar till att en miljökvalitetsnorm inte följs. I kommentaren till bestämmelsen görs följande uttalanden om

¹¹ Se MÖD 2005:4.

¹² Miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2006-05-08 i mål nr. M 4915-05.

¹³ Bjällås och Rahmn (1996), *Miljöskyddslagen*, s. 138f.

¹⁴ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 257.

¹⁵ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022 kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

¹⁶ Se 8 § i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

bestämmelsens tillämpning.¹⁷ Det räcker inte med en risk för överträdelse, utan normen ska faktiskt ha överskridits och detta ska till någon del ha berott på verksamheten. Det får heller inte vara fråga om bagatellartade överträdelser såsom överträdelser vid något enstaka tillfälle. Den vikt miljöbalken tillmäter miljö kvalitetsnormerna talar dock för en relativt sträng bedömning.

I förarbetena till miljöbalken lyfts den tänkbara situationen att det inom det område där en miljö kvalitetsnorm överträds endast finns tillståndsgivna verksamheter och alla dessa använder bästa möjliga teknik på så sätt att det inte finns effektivare anordningar eller metoder att tillgå. För att i ett sådant fall kunna uppfylla normen måste tillståndsmyndigheten vid omprövning minska tillåten produktionsmängd så att utsläppen minskar tillräckligt för att uppfylla normen. Den skälighetsavvägning som ska göras enligt 2 kap. 7 § miljöbalken vid tillämpning av hänsynsreglerna får aldrig medföra att en miljö kvalitetsnorm inte kan uppnås, utan en miljö kvalitetsnorm anger alltid den miniminivå som måste beaktas vid tillämpningen av hänsynsreglerna. Det innebär att det vid omprövning går att ställa ytterligare krav än vad som kan uppnås med användning av bästa möjliga teknik.¹⁸ Motsvarande krav återfinns även i industriutsläppsdirektivet¹⁹. I sammanhanget bör även 5 kap. 4 § andra stycket miljöbalken nämnas. Av bestämmelsen framgår att vid en omprövning av en verksamhet ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en otillåten försämring eller äventyra möjligheten att nå de beslutade miljö kvalitetsnormerna. Inom ramen för omprövningen handlar det således om att förse tillståndet med tillräckligt långtgående villkor.²⁰ Bestämmelsen ska alltid beaktas vid omprövning och inte endast när 24 kap. 5 § första stycket 2 miljöbalken är skälet till att omprövning görs. Om de villkor som måste ställas för att en otillåten försämring eller ett äventyrande inte ska ske är så långtgående att de, i strid med 24 kap. 9 § miljöbalken, innebär att verksamheten inte kan bedrivas eller avsevärt försvåras, kan det i stället finnas skäl att begära att ett tillstånd återkallas.

I 6 kap. 5 § första stycket 2 vattenförvaltningsförordningen (2004:660) anges att ett åtgärdsprogram för vattendistrikt bland annat ska innehålla åtgärder för att i den mån det är behövligt åstadkomma omprövning av tillstånd till eller villkor för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet.

Vilseledande av tillsynsmyndigheten

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 3 miljöbalken får omprövning ske om den som har sökt tillståndet har vilselett tillståndsmyndigheten genom att lämna oriktiga uppgifter eller låta bli att lämna uppgifter av betydelse för tillståndet eller villkoren.

¹⁷ Bengtsson m.fl., Norstedts juridik, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

¹⁸ Prop. 1997/98, *Miljöbalk*, del 1, s. 263.

¹⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar)

²⁰ Prop. 2017/18:243, *Vattenmiljö och vattenkraft*, s. 194.

Om den som har sökt tillståndet har vilselett tillståndsmyndigheten genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåta att lämna uppgifter av betydelse finns det även grund för återkallelse av tillståndet, 24 kap. 3 § första stycket 1 miljöbalken. Den nämnda grunden för återkallelse har samma lydelse. Bengtsson med flera har om förhållandet mellan dessa två bestämmelser uttalat att även om ordalagen är desamma är det självklart att det inte fordras lika mycket för omprövning.²¹ Denna mindre ingripande påföljd synes motiverad så snart det felaktigt uppgivna förhållandet kan anses ha betydelse för tillståndet eller för något villkor i detta. Som framgår under avsnitt Återkallelse vid vilseledande av tillsynsmyndigheten anges i förarbetena till miljöbalken att tillstånd bör återkallas vid vilseledande, även om det undantagsvis kan vara tillräckligt att omprövning sker.²²

Om tillståndet inte följts

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 4 miljöbalken får omprövning ske när tillståndet eller villkor som gäller för verksamheten inte har följts.

Att inte följa tillståndet kan också leda till återkallelse enligt 24 kap. 3 § första stycket 2 miljöbalken där det anges att tillståndet får återkallas när tillståndet eller villkor som gäller för verksamheten eller åtgärden inte har följts och avvikelsen inte är av ringa betydelse. En skillnad mellan bestämmelserna är därmed att det vid en återkallelse av ett tillstånd krävs att avvikelsen från tillståndet inte är av ringa betydelse. För en omprövning av tillståndet kan därför även avvikelser som är av ringa betydelse utgöra grund för omprövning. Även här bör man dock undanta avvikelser som saknar inverkan på miljön och inte heller framstår som symptom för några allvarliga missförhållanden hos tillståndshavaren.²³ Se även avsnitt Återkallelse när tillståndet eller villkoren inte följs angående vikten av tydliga och precisa villkor för att det ska gå att avgöra om ett tillstånd eller villkor inte har följts och om det är fråga om en ringa avvikelse.

Som framgår under avsnitt Återkallelse när tillståndet eller villkoren inte följs anges i förarbetena till miljöbalken att vid avvikelser från tillståndet bör förelägganden om rättelse enligt 26 kap. 9 § miljöbalken först användas och att omprövning ibland kan vara tillräckligt istället för återkallelse.²⁴

Oförutsedda olägenheter

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 5 miljöbalken får omprövning ske om det genom verksamheten uppkommit en olägenhet av någon betydelse som inte förutsågs när verksamheten tilläts.

²¹ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*. Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

²² Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 254 f.

²³ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*. Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

²⁴ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 255.

Oförutsedda olägenheter till följd av verksamheten kan också leda till återkallelse, se 24 kap. 3 § första stycket 3 miljöbalken. För att återkallelse ska få ske krävs att det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit någon olägenhet av väsentlig betydelse som inte förutsågs när verksamheten eller åtgärden tilläts. Det ställs därmed högre krav för att återkallelse ska få ske. För omprövning bör det räcka att man kan konstatera att villkoren skulle fått en annan utformning om denna olägenhet hade förutsetts. Det föreligger inget krav att verksamhetsutövaren ska ha varit försumlig eller att denne borde ha insett de negativa effekterna.²⁵

När omprövning sker enligt 24 kap. 5 § första stycket 5 miljöbalken får tillståndsmyndigheten enligt andra stycket i samma paragraf också besluta om andra åtgärder som behövs för att förebygga eller minska olägenheter för framtiden. Det kan till exempel röra sig om efterbehandling.²⁶

Väsentligt förändrade förhållanden i omgivningen

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 6 miljöbalken får omprövning ske om förhållandena i omgivningen har ändrats väsentligt.

Möjligheten till omprövning på grund av nya förhållanden är inte beroende av att verksamheten har orsakat förändringarna i omgivningen. Alla förhållanden i omgivningen som har ändrats väsentligt och som medför att störningarna eller påverkan från viss verksamhet för framtiden inte bör tålas i samma utsträckning som tidigare kan utgöra grund för omprövning där det i författningskommentaren ges följande exempel. Efter tillståndsbeslutet kan det ha tillkommit utsläpp från andra industrier eller anläggningar i samma vatten- eller luftområde. Med hänsyn till det kan riskerna för människors hälsa och miljön ha ökat på grund av att mängden föroreningar ökat eller på grund av att effekten av föroreningarna har blivit kraftigare genom samverkan mellan olika förorenande ämnen, så kallad synergism. Det kan vidare förhålla sig så att den omgivande miljön efter tillståndsbeslutet har blivit känsligare för störningar eller påverkan från verksamheten. Det kan också vara fråga om faktiska förändringar av vattenförhållandena. Det kan till exempel ha tillkommit nya vatten- eller avloppsföretag som förändrat vattensituationen.²⁷

Området kan ha blivit känsligare för störningar eller för påverkan av verksamheten, till exempel genom att bostadsbebyggelse uppkommit nära gamla industrietableringar. Att verksamhetsutövaren motsatt sig sådan bebyggelse lär inte hindra att bestämmelsen tillämpas.²⁸ Möjligheterna att meddela skärpta villkor i fråga om omgivningsbuller på grund av att det

²⁵ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

²⁶ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

²⁷ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 258.

²⁸ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

tillkommit nya bostäder i omgivningen sedan tillstånd gavs begränsas dock av 24 kap. 6 § miljöbalken. Tillståndsmyndigheten får inte skärpa villkor om buller om

1. bostaden ingår i ett område med detaljplan eller omfattas av ett bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) och det i planbeskrivningen till planen eller i lovet har angetts beräknade bullervärden, och
2. omgivningsbullret från verksamheten inte överskrider dessa värden.

I de fallen ska frågan om buller ha omhändertagits i planprocessen eller bygglovsskedet. Möjlighet att meddela skärpta villkor finns alltid om det med hänsyn till de boendes hälsa finns särskilda skäl.

Förbättringar genom ny process

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 7 miljöbalken får omprövning ske om en från hälso- eller miljösynpunkt väsentlig förbättring kan uppnås med användning av någon ny process- eller reningsteknik.

Att tekniken benämns som ny betyder inte att den ska vara ny i den bemärkelsen att den har uppfunnits först efter det att tillstånd meddelats. I författningskommentaren anges att tekniken mycket väl kan ha varit känd när tillstånd meddelades. Den kan ha varit för outvecklad eller för dyr för att användas. Vid omprövningen kan bedömningen vara en annan. Stor vikt bör fästas vid kostnaderna inom aktuell bransch för övergången till den nya tekniken och till den tid som behövs för övergången. Notera också att en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken ska göras av vilka villkor som ska gälla för verksamheten.²⁹

För industriutsläppsverksamheter kan teknikbeskrivningar i tillämpliga BAT-slutsatser utgöra ett underlag vid bedömningen av om det finns ny tillämplig process- eller reningsteknik och vilken miljöförbättring den kan medföra. I miljörapporten ska verksamhetsutövaren redovisa tillämpliga BAT-slutsatser och hur verksamheten uppfyller dessa från och med verksamhetsåret efter det att BAT-slutsatser offentliggjorts.

Ny teknik för kontroll av verksamheten

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 8 miljöbalken får omprövning ske om användandet av någon ny teknik för mätning eller uppskattning av förorening eller annan störning skulle medföra väsentligt bättre förutsättningar för att kontrollera verksamheten.

Det kan antingen röra sig om att en effektivare kontroll kan erhållas genom att en annan parameter mäts än förut eller genom att annan mätutrustning används så att det kan upptäckas nya störningskällor som bör åtgärdas. Det behöver, precis som under punkten 7, inte vara fråga om teknik som har

²⁹ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 257f.

uppfunnits sedan tillståndet och i författningskommentaren hänvisar man till de uttalanden som görs under den föregående punkten om vad som menas med ny teknik.³⁰

Områden med förbud

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 9 miljöbalken får omprövning ske om verksamheten helt eller till väsentlig del är förlagd inom ett område där förbud råder enligt en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av 9 kap. 4 § miljöbalken.

Om regeringen på grund av särskilda skäl meddelar förbud mot att släppa ut avloppsvatten, fasta ämnen eller gas eller lägga upp fasta ämnen i en viss del av landet med stöd av 9 kap. 4 § miljöbalken får omprövning ske.

Förbättringar av anläggningens säkerhet

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 10 miljöbalken får omprövning ske för att förbättra en anläggnings säkerhet.

Bengtsson m.fl. skriver om punkten att det får antas att säkerheten har ingett bekymmer av en eller annan anledning. I annat fall vore det knappast rimligt att riva upp det tidigare tillståndet.³¹

Skydd för fisket

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 11 miljöbalken får omprövning ske om det visar sig att anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket med stöd av 11 kap. 8 § eller enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LVV) är mindre ändamålsenliga.

Anledningen till omprövning kan antingen vara att föreskriften har varit olämplig redan från början eller att ändrade förhållanden senare inträffat i vattenområdet. Vid omprövningen enligt denna punkt kan en årlig avgift enligt 6 kap. 5 § LVV fastställas eller ändras.³²

Om en tillståndsinnehavare, på grund av nya föreskrifter vid en omprövning, går miste om vatten, fallhöjd eller får ett regleringstillstånd inskränkt kan tillståndsinnehavaren ha rätt till ersättning med stöd av 31 kap. 20 § miljöbalken. Ersättningsrätten är dock begränsad av bestämmelser i 31 kap. 23 § miljöbalken.

³⁰ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 258.

³¹ Bengtsson m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 5 § miljöbalken.

³² Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 258.

Justering av ekonomiska säkerheter

Enligt 24 kap. 5 § första stycket 12 miljöbalken får omprövning ske om det kan antas att en ekonomisk säkerhet som ställts enligt 9 kap. 6 e §, 15 kap. 35 eller 37 § eller 16 kap. 3 § miljöbalken inte längre är tillräcklig eller är större än vad som behövs.

Enligt 16 kap. 3 § andra stycket miljöbalken får ett tillstånd för sin giltighet göras beroende av att verksamhetsutövaren ställer säkerhet för kostnaderna för avhjälpande av miljöskada och andra återställningsåtgärder. De bestämmelser som nämns i 9- och 15 kap. miljöbalken anger att det för vissa verksamheter ska ställas krav på säkerhet.

Genom punkt 12 får tillståndsmyndigheten möjlighet att ändra eller upphäva ett sådant villkor om en ställd säkerhet, om den inte är tillräcklig eller obehövt stor. Bestämmelsen anses omfatta både säkerhetens storlek så väl som dess form.³³

³³ Se NJA 2011 s. 296 och MÖD 2016:14.

Återkallelse av tillstånd, dispens och godkännande

Bestämmelser om återkallelse av tillstånd och förbud mot fortsatt verksamhet finns i 24 kap. 3 § miljöbalken. Till skillnad från omprövningsbestämmelserna i 24 kap. 5 § miljöbalken, som är begränsade till att omfatta tillstånd för miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter, är bestämmelserna om återkallelse allmängiltiga och omfattar alla slags tillstånd, dispenser och godkännanden som meddelats med stöd av miljöbalken. Det är naturligt att man vid tolkningen av bestämmelserna gör en avvägning mellan miljöintressen och enskilda intressen.³⁴ Vissa punkter, särskilt 1, 4–7 och 9, ger dock enligt sin utformning litet utrymme för en sådan avvägning.³⁵

Skälen som kan föranleda återkallelse framgår av punkterna 1–9. Punkterna 1–7 tar sikte på merparten av tillstånd, godkännanden och dispenser medan punkterna 8–9 avser vattenverksamheter. Då arbetet är avgränsat till miljöfarlig verksamhet kommer punkterna som avser vattenverksamhet inte presenteras närmare nedan.

Om förutsättningar föreligger enligt en eller flera av punkterna 1–9 får tillståndsmyndigheten *helt eller delvis* återkalla tillstånd, dispens eller godkännande. Mark- och miljödomstolen i Umeå har i ett mål om återkallelse av tillstånd till gruvverksamhet delvis återkallat tillståndet. Domstolen konstaterade att det förelåg sådana avvikelser som i och för sig kunde föranleda återkallelse av tillståndet. Enligt domstolen har dock en tillståndshavare anledning att förlita sig på ett tillstånds rättskraft, varför det krävs starka skäl för att upphäva eller återkalla tillståndet. Domstolen framhöll att det rörde sig om en pågående verksamhet som, ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, tillgodosåg angelägna allmänna intressen. Tillståndet var dessutom tidsbegränsat till 2025. Vid en avvägning mellan de avvikelser som konstaterats och de övriga intressen som talade mot att tillståndet skulle återkallas, fann domstolen att tillståndet skulle återkallas delvis, på så sätt att den årliga produktionsmängden begränsades till den ungefärliga produktionsnivå som förelåg vid tiden för domen.³⁶ Mark- och miljödomstolens dom överklagades både till Mark- och miljööverdomstolen och därefter till Högsta domstolen men ingen av överinstanserna meddelade prövningstillstånd.

³⁴ Jfr. 2 kap. 7 § i miljöbalken

³⁵ Bengtsson m.fl. *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022kommentaren till 24 kap. 3 §.

³⁶ Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt, dom 2022-01-13 i mål nr. M 1828–18.

Vilseledande av tillståndsmyndigheten

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 1 miljöbalken får återkallelse ske om sökanden har vilselett tillståndsmyndigheten genom att lämna oriktiga uppgifter eller underlåtit att lämna uppgifter av betydelse för tillståndet. Av förarbetena till miljöskyddslagen, som innehöll motsvarande bestämmelse, framhölls att bestämmelsen ger uttryck för en allmän förvaltningsrättslig princip. Det framgår även att det ska vara fråga om ett avsiktligt vilseledande för att bestämmelsen ska vara tillämplig.³⁷ Detsamma torde gälla för tillämpningen av miljöbalken i detta avseende. Av förarbetena till miljöbalken framgår vidare att tillstånd bör återkallas vid vilseledande, även om det undantagsvis kan vara tillräckligt att omprövning sker.³⁸

När tillståndet eller villkoren inte följs

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 2 miljöbalken får återkallelse ske när tillståndet eller villkor som gäller för verksamheten eller åtgärden inte har följts och avvikelserna inte är av ringa betydelse.

Obetydliga överträdelser ska inte medföra återkallelse. Dessutom bör andra sätt att åstadkomma rättelse först prövas. Således bör förelägganden om rättelse enligt 26 kap. 9 § först ges. Omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 4 kan ibland också vara tillräckligt.³⁹

Vid bedömningen om avvikelserna är tillräckligt väsentliga bör verksamhetsutövaren i de flesta fall få en chans till rättelse för att man ska kunna avgöra om avvikelserna beror på bristande vilja eller förmåga att uppfylla kraven i fortsättningen. Framstår avvikelserna som en engångsförekomst kan det vara skäl att ha överseende med även ganska betydande avvikelser. Däremot kan en påtaglig nonchalans eller mera varaktiga missförhållanden, som inte lätt kan avhjälpas, vara skäl att tillgripa återkallelse, i vart fall om inte avvikelserna kvantitativt sett är obetydliga. Ett exempel på detta är ett utsläpp som i ringa grad överskrider det tillåtna.⁴⁰

Bestämmelsen aktualiserades i ett rättsfall där Kammarkollegiet gjorde gällande att den aktuella dämningen och tillhörande kraftverk byggts om på ett sådant sätt att det var fråga om en avvikelse från tillståndet som inte var ringa. Mark- och miljööverdomstolen gjorde dock bedömningen att kraftverkets olika delar och dämningen i allt väsentligt överensstämde med vad som framgick av tillståndet och att anförda avvikelser inte utgjorde skäl att återkalla tillståndet.⁴¹

³⁷ Prop. 1987/88:85, *Om miljöpolitiken inför 1990-talet*, s. 270.

³⁸ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 254f.

³⁹ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 255.

⁴⁰ Bengtsson m.fl. *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 3 §.

⁴¹ Se MÖD 2015:51.

Mark- och miljödomstolen i Växjö har tillämpat bestämmelsen vid återkallelse av ett tillstånd till vattenverksamhet.⁴² Ett av villkoren för tillståndet föreskrev att en fisktrappa skulle anläggas i samråd med fiskerikonsulenten i länet. Domstolen konstaterade att fisktrappan inte anlagts på föreskrivet sätt och att avvikelserna inte var ringa, bl.a. med hänvisning till att kravet på fisktrappa följde av lag. Att tillsynsmyndigheten inte förelagt om rättelse innan ansökan om återkallelse utgjorde inte något hinder mot att återkalla tillståndet.

Länsstyrelsen i Hallands län har med stöd av bestämmelsen återkallat ett tillstånd till ytbehandlingsverksamhet på grund av långvarig bristande efterlevnad av tillståndsvillkoren. Beslutet om återkallelse fastställdes av mark- och miljödomstolen i Vänersborg.⁴³

För att det ska gå att avgöra om ett tillstånd eller villkor inte har följts och om det är fråga om en ringa avvikelse behöver tillstånd och tillståndsvillkor vara tillräckligt klart och tydligt utformade. I praxis har vikten av tydliga och precisa villkor bl.a. motiverats med rättssäkerhetsskäl och det har framhållits att villkor ska utformas så att de kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts⁴⁴.

Väsentlig oförutsedd olägenhet

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 3 miljöbalken får återkallelse ske om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit någon olägenhet av väsentlig betydelse som inte förutsågs när verksamheten eller åtgärden tilläts.

I första hand ska möjligheterna till omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 5 användas. Omprövningsbestämmelsen ställer inte krav på att olägenheten ska vara väsentlig, utan det är tillräckligt att det föreligger en olägenhet av någon betydelse som inte förutsågs när verksamheten tilläts. Vid svårare olägenheter, som inte kan avhjälpas genom villkorsändring, kan återkallelse ske eller förbud mot fortsatt verksamhet meddelas.⁴⁵

Typiskt sett beror inte denna återkallelsegrund på några försummelser från verksamhetsutövarens sida.⁴⁶ Att miljöförhållandena numera beaktas på ett annat sätt vid tillståndsprövning jämfört med när tillståndet meddelades innebär inte att en sådan oförutsedd olägenhet uppkommit som utgör grund för återkallelse. Vad som avses är faktiska olägenheter av väsentlig betydelse som inte förutsågs vid tillståndsprövningen. Dessa olägenheter ska pekas ut i ansökan om återkallelse.⁴⁷

För att återkallelse ska komma i fråga krävs dels att det uppkommit en olägenhet – inte enbart en risk för detta – dels att olägenheten är av väsentlig betydelse. Det bör beaktas hur pass omfattande avsteget är från vad man

⁴² Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt, dom 2016-10-24 i mål nr. M 616–16.

⁴³ Miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, dom 2010-03-23 i mål nr. M 8–10.

⁴⁴ Se NJA 2006 s. 491 och NJA 2010 s. 516.

⁴⁵ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 255.

⁴⁶ Bengtsson m.fl. *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 3 §.

⁴⁷ Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt, dom 2014-06-18 i mål nr. M 3103–12.

räknade med när verksamheten tilläts och vilka risker avsteget för med sig, men också om olägenheten kan antas bestå eller förr eller senare kunna avhjälpas.⁴⁸

Stoppregeln

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 4 miljöbalken får återkallelse ske om det till följd av verksamheten eller åtgärden har uppkommit sådana förhållanden som enligt 2 kap. 9 § innebär att verksamheten inte får bedrivas.

Den så kallade stoppregeln i 2 kap. 9 § miljöbalken innebär att en verksamhet eller åtgärd som kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller miljön, trots att skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått vidtas, får bedrivas eller vidtas endast om det finns särskilda skäl. Vidare får en verksamhet eller åtgärd inte bedrivas eller vidtas om den medför risk för att ett stort antal människor får sina levnadsförhållanden väsentligt försämrade eller miljön försämrats avsevärt. Stoppregeln gäller dock inte om regeringen har tillåtit verksamheten.

Vägledning om tillämpningen av stoppregeln i 2 kap. 9 § miljöbalken finns i den samlade vägledningen om de allmänna hänsynsreglerna på Naturvårdsverkets webbplats⁴⁹.

När verksamheten har fått ett nytt tillstånd eller upphört

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 5 miljöbalken får återkallelse ske om verksamheten slutligt har upphört. Återkallelse får också ske om ett nytt tillstånd ersätter ett tidigare tillstånd, se 24 kap. 3 § första stycket 6.

Det finns inte skäl att låta tillstånd, dispens, eller godkännande gälla som avser en verksamhet som slutligt har upphört. Har till exempel en verksamhet övergivits kan tillståndet återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas. Detsamma gäller om ett nytt tillstånd ersätter ett tidigare tillstånd. Detta gäller på motsvarande sätt för dispens eller godkännande även om det inte uttryckligen anges i bestämmelsen.⁵⁰

Bestämmelsen har tillämpats i flera fall där tillståndsinnehavaren medgett att tillståndet kan återkallas eller där det bedömts tillräckligt utrett att tillståndet inte har någon fortsatt betydelse, den verksamhet som tillståndet avsåg har upphört eller numera drivs med stöd av nya tillstånd.⁵¹

⁴⁸ Bengtsson m.fl. *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 24 kap. 3 §.

⁴⁹ Se [Slutavvägning \(2 kap. 9 §\) på naturvardsverket.se](#).

⁵⁰ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 255.

⁵¹ Se exempelvis Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt, dom 2018-10-10 i mål nr. M 1288–18, Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, dom 2017-06-01 i mål nr. M 3765–16 och Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, dom 2018-02-06 i mål nr. M 3333–17.

Av praxis följer att det är verksamhetsutövaren som avgör om och när ett nytt tillstånd för en befintlig verksamhet ska tas i anspråk. Ett förordnande om när ett sådant börjar gälla mot verksamhetsutövaren har bedömts inte ha stöd i miljöbalken. Däremot har det inte bedömts finnas hinder mot att en tillsynsmyndighet vid ansökan om återkallelse framställer yrkande om att ett äldre tillstånd ska upphöra inom viss tid från det att ett nytt tillstånd till befintlig verksamhet har vunnit laga kraft.⁵²

EU-rättsliga förpliktelser

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 7 miljöbalken får återkallelse ske om det behövs för att uppfylla Sveriges förpliktelser till följd av EU-medlemskapet. Om EU till exempel förbjuder användningen av ett bekämpningsmedel kan ett tidigare givet godkännande av användningen återkallas med stöd av bestämmelsen.⁵³

Bestämmelsen aktualiserades i ett rättsfall där Kammarkollegiet menade att det fanns skäl att återkalla tillståndet eftersom verksamheten innebar hinder mot gynnsam bevarandestatus och god ekologisk status i enlighet med kraven i art- och habitatdirektivet och ramdirektivet för vatten. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade att kravet på så kallade Natura 2000-tillstånd inte gäller för verksamheter som påbörjats före år 2001. Återkallelse av tillstånd på grund av EU:s krav i detta avseende var därför inte möjligt. Domstolen ansåg vidare att det inte var klarlagt att ramdirektivet för vatten innebar krav på att den aktuella verksamheten måste upphöra. Ansökan om återkallelse avslogs.⁵⁴ Med anledning av domstolens konstaterande angående Natura 2000-tillstånd kan det noteras att Mark- och miljööverdomstolen i senare avgöranden slagit fast att en ändring av en verksamhet kan kräva Natura 2000-tillstånd även om verksamheten har påbörjats före 2001. Bedömningen av om en ändring av en verksamhet kräver Natura 2000-tillstånd ska även ske tillsammans med påverkan från den pågående verksamheten. Mark- och miljööverdomstolen konstaterade att det annars skulle vara möjligt att undgå en Natura 2000-prövning genom att successivt genomföra ändringar som var och en inte når upp till kravet på tillstånd, men som sammantagna över tid kan påverka miljön på ett betydande sätt.⁵⁵

Försummat underhåll av en vattenanläggning

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 8 miljöbalken får återkallelse ske om underhållet av en vattenanläggning allvarligt har försummats. Som framgår

⁵² Jfr. Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt, dom 2015-08-17 i mål nr. M 1993–12 där ansökan om återkallelse prövades samt MÖD 2014:44.

⁵³ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 255.

⁵⁴ Se MÖD 2015:51.

⁵⁵ Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2012-06-25 i mål nr. M 676–12 och Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2018-08-28 i mål nr. M 10355–17.

ovan är arbetet avgränsat till miljöfarlig verksamhet och punkterna 8–9 som avser vattenverksamheter kommer därför inte presenteras.

Outnyttjat tillstånd till en vattenverksamhet

Enligt 24 kap. 3 § första stycket 9 miljöbalken får återkallelse ske om tillstånd att inverka på vattenförhållandena inte har utnyttjats under en längre tid och det kan antas att tillståndet inte heller kommer att utnyttjas. Som framgår ovan är arbetet avgränsat till miljöfarlig verksamhet och punkterna 8–9 som avser vattenverksamheter kommer därför inte presenteras.

Förhållandet mellan omprövning och återkallelse

När ett tillstånd återkallas upphör det att gälla. Vid en omprövning ändras tillståndet i de delar som omprövas men tillståndet fortsätter i övrigt att gälla. Återkallelse är därmed en mer ingripande åtgärd än omprövning. För flera av punkterna i 24 kap. 3 och 5 §§ miljöbalken finns samma lydelse i båda bestämmelserna. Samma omständigheter kan därmed utgöra grund för återkallelse eller omprövning. Det gäller till exempel i situationer där oriktiga uppgifter har lämnats eller när ett tillstånd inte följs. I förarbetena förs resonemang om i vilka situationer återkallelse kan bli aktuellt och när det är tillräckligt med omprövning.⁵⁶

Omprövningsbestämmelsen begränsas av 24 kap. 9 § miljöbalken som anger att tillståndsmyndigheten inte får meddela så ingripande villkor att verksamheten inte kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras. Bestämmelsen är närmast att se som en yttersta gräns för vad som får föreskrivas vid omprövning. Miljööverdomstolen har bedömt att en reglering av en sjö som yrkats av Kammarkollegiet närmast var att likna vid en helt ny verksamhet med andra syften och med högre krav på tillståndshavaren. Miljööverdomstolen ansåg att verksamheten därmed skulle avsevärt försvåras och avslog Kammarkollegiets talan i denna del.⁵⁷

Krav på att en verksamhet inte längre får bedrivas förutsätter att det finns förutsättningar för återkallelse.

Tillsynsmyndighetens roll vid omprövning och återkallelse

Tillsynsmyndighet för tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter är antingen länsstyrelsen, kommunen eller Försvarsinspektören för hälsa och miljö. En del av tillsynsmyndighetens uppdrag är att bedöma om verksamheten har tillräckliga villkor och om det finns behov av omprövning eller återkallelse. Tillsynsmyndigheterna spelar därmed en central roll för att systemet med omprövning och återkallelse ska fungera så som lagstiftaren avsåg.

Bestämmelserna om tillsyn, omprövning och återkallelse i miljöbalken är tätt sammankopplade. Det är också tillsynsmyndigheten som i första hand kommer i kontakt med, och har möjlighet att begära in, uppgifter som behövs för att bedöma behovet av omprövning. Det är dock i praktiken sällan som

⁵⁶ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 254f.

⁵⁷ Miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2003-07-04 i mål nr. M 7741-02.

tillsynsmyndigheterna har ansökt om omprövning och återkallelse. Flera utredningar har pekat på ett genomförandeunderskott. Det nu vanligaste skälet till omprövning torde vara att tillståndsmyndigheten omprövar hela verksamheten initierat av att verksamhetsutövaren har ansökt om ett ändringstillstånd. Att så sker kan ha yrkats av tillsynsmyndigheten. Det ska även nämnas att andra myndigheter har möjlighet att ansöka om omprövning, se avsnitt *Vem som kan väcka talan*.

Tillsynsmyndighetens uppgifter

Tillsyn avser sådan verksamhet som riktar sig direkt till en verksamhetsutövare, bland annat granskning för att kontrollera att ett tillsynsobjekt följer miljöbalken samt föreskrifter, domar och beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken.⁵⁸

Enligt 26 kap. 1 § andra stycket miljöbalken avses med tillsyn att tillsynsmyndigheten ska

1. på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken följs samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse,
2. underlätta för en enskild att fullgöra sina skyldigheter enligt de handlingsregler som avses i 1 genom information och liknande verksamhet, och
3. fortlöpande bedöma om villkor för miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet som omfattas av tillstånd är tillräckliga.

Regelefterlevnad och åtgärder för att åstadkomma rättelse

Den första punkten i 26 kap. 1 § andra stycket miljöbalken tar sikte på regelefterlevnad och åtgärder för att åstadkomma rättelse. Det måste inte finnas en utpekad verksamhetsutövare eller verksamhet för att kontroll av att gällande regler följs ska vara tillsyn. Tillsyn innefattar även åtgärder som syftar till att kontrollera att regler som gäller för till exempel ett område, ett naturföremål eller en djur- eller växtart följs. Sådana åtgärder är att anse som tillsyn även om det, när åtgärden inleds, är oklart om någon verksamhetsutövare har brustit i regelefterlevnaden.⁵⁹

Tillsynsmyndighetens uppdrag enligt den första punkten i samma bestämmelse omfattar att kontrollera att miljöbalkens regler, däribland de allmänna hänsynsreglerna, följs vilket bör uppfattas som ett vidare uppdrag än att kontrollera att en verksamhetsutövare följer ett tillstånd. Om miljöbalken inte följs ska tillsynsmyndigheten vidta åtgärder för att åstadkomma rättelse. Vilka åtgärder tillsynsmyndigheten kan vidta regleras i 26 kap. miljöbalken och miljötillsynsförordningen (2011:13).

⁵⁸ Prop. 2019/20:137, *Förbättrad tillsyn på miljöområdet*, s. 43.

⁵⁹ Prop. 2019/20:137, *Förbättrad tillsyn på miljöområdet*, s. 86.

För att åstadkomma rättelse kan tillsynsmyndigheten meddela förelägganden och förbud. Enligt 26 kap. 9 § första stycket miljöbalken får en tillsynsmyndighet i det enskilda fallet besluta om de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken och föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas. Andra stycket i samma bestämmelse ger uttryck för att myndigheten ska iaktta proportionalitetsprincipen, det vill säga att mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet inte får tillgripas. Av tredje stycket i 26 kap. 9 § miljöbalken följer att förelägganden eller förbud inte får begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd som har rättskraft. Föreläggande och förbud är därmed inte en tillsynsåtgärd som kan användas när de åtgärder som behövs för att uppfylla kraven i miljöbalken kräver ändringar i ett tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Undantag finns i fjärde stycket för bland annat förelägganden och förbud som är brådskande och nödvändiga för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer. Mark- och miljödomstolen i Umeå har i ett mål berört gränsdragning mellan tillsynsåtgärder och tillståndets rättskraft. I målet hade tillsynsmyndigheten förbjudit vissa åtgärder som den ansåg låg utanför LKAB:s tillstånd. Domstolen ansåg varken att åtgärderna gick utanför bolagets tillstånd eller att tillsynsmyndigheten hade visat att förbudet var brådskande och nödvändigt för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkom.⁶⁰

Tillsynsmyndighetens befogenheter enligt 26 kap. 9 § miljöbalken ska ses tillsammans med 26 kap. 1 § miljöbalken vilket innebär att tillsynsmyndigheten måste tillgripa förelägganden eller förbud om ett sådant beslut är nödvändigt för att nå resultat. Proportionalitetsprincipen kan i regel inte åberopas som stöd för att tillsynsmyndigheten avstår från att ingripa när den till exempel har konstaterat att en dom eller ett beslut som har meddelats med stöd av miljöbalken inte har följts. Utgångspunkten är att tillsynsmyndigheten inte ska överpröva eller på annat sätt ifrågasätta de domar eller beslut som den har till uppgift att bevaka efterlevnaden av.⁶¹

Enligt 26 kap. 2 § andra stycket miljöbalken ska en tillsynsmyndighet som finner att villkoren i ett tillstånd till en miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet inte är tillräckliga ansöka om omprövning eller självantaga upp frågan om att ändra eller upphäva villkor om det finns förutsättningar för detta enligt 24 kap. 5, 7, 8 eller 9 § miljöbalken. I 24 kap. 11 § miljöbalken regleras i vilka fall en ansökan behöver göras respektive när den kan tas upp utan någon särskild framställning.

Bestämmelsen i 26 kap. 2 § andra stycket miljöbalken innebär inte någon skyldighet för tillsynsmyndigheten att ansöka om återkallelse enligt 24 kap. 3 § miljöbalken, även om förutsättningar för det skulle föreligga. Däremot har tillsynsmyndigheten i sådana fall en underrättelseskyldighet. Tillsynsmyndigheten ska enligt 1 kap. 13 § miljötillsynsförordningen underrätta Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet

⁶⁰ Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt, dom 2021-03-08 i mål nr. M 2364–20.

⁶¹ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalken*, del 1, s. 494 och Justitieombudsmannens beslut 2015-10-12, dnr 4987–2014.

och länsstyrelsen om förhållanden som kan vara skäl för förbud eller återkallelse enligt 24 kap. 3 § miljöbalken eller omprövning enligt 24 kap. 5 eller 7 § miljöbalken.

Enligt 1 kap. 16 § miljötillsynsförordningen ska en tillsynsmyndighet som uppmärksammar en omständighet som kan föranleda tillsynsåtgärder med stöd av miljöbalken men som omfattas av en annan myndighets ansvarsområde anmäla denna omständighet till den ansvariga myndigheten.

Information till enskilda

Enligt 26 kap. 1 § andra stycket 2 miljöbalken avses med tillsyn även information och liknande verksamhet som underlättar för en enskild att fullgöra sina skyldigheter enligt miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken. Det innefattar information till en enskild aktör om gällande regler men också vägledning till en enskild om hur den metodiskt kan gå till väga för att själv avgöra vilka åtgärder som är lämpliga att vidta för att försäkra sig om att gällande regler följs.⁶²

I frågor om omprövning eller återkallelse kan informationen till den enskilde exempelvis handla om vilka åtgärder som behöver vidtas av verksamhetsutövaren för att miljöbalkens krav ska vara uppfyllda. Information från tillsynsmyndigheten om omständigheter som tillsynsmyndigheten uppmärksammat kan i vissa fall leda till att verksamhetsutövaren på eget initiativ initierar en process för att ändra verksamheten. I de fallen kan resultatet bli att det inte längre finns behov av omprövning eller återkallelse.

Bedömning av verksamhetens villkor

Av 26 kap. 1 § andra stycket 3 miljöbalken framgår att den fortlöpande bedömningen av om villkor för miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet som omfattas av tillstånd är tillräckliga utgör en del i tillsynen. Bedömningen av vad som är tillräckliga villkor ska ske med utgångspunkt i 1 kap. 1 § och 2 kap. 2–6 §§ miljöbalken samt i övrigt för att säkerställa syftet med miljöbalken och föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken.⁶³

Bestämmelsen 26 kap. 1 § andra stycket 3 miljöbalken fördes ursprungligen in med syfte att genomföra artikel 13.1 i direktivet (96/61/EG) av den 24 september 1996 om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar (IPPC-direktivet). Numera motsvaras nämnda artikel av artikel 21 i direktiv (2010/75) av den 24 november 2010 om industriutsläpp, det så kallade industriutsläppsdirektivet. Av artikeln framgår att medlemsstaterna ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att de behöriga myndigheterna regelbundet gör en förnyad bedömning av och, om nödvändigt, uppdaterar tillståndsvillkoren.⁶⁴

⁶² Prop. 2019/20:137, *Förbättrad tillsyn på miljöområdet*, s. 86.

⁶³ Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömmande av vite enligt miljöbalken m.m.*, s. 85.

⁶⁴ Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömmande av vite enligt miljöbalken m.m.*, s. 85.

I förarbetena till 26 kap. 1 § andra stycket 3 miljöbalken anges att denna ordning hade ansetts gälla redan inom ramen för gällande rätt utan någon särskild författningsreglering, det vill säga att tillsynsmyndigheterna inte enbart har kontrollerande uppgifter utan också ska göra självständiga bedömningar på grund av den miljöpåverkan på omgivningen som förekommer på grund av verksamheten.⁶⁵

Den fortlöpande kontroll som tillsynsmyndigheten gör av om tillståndsvillkoren är tillräckliga ska innefatta även frågan om nödvändiga villkor saknas. Myndigheten ska ingripa om den med hänsyn till gällande bestämmelser finner att villkoren måste omprövas eller ändras.⁶⁶ Det följer av 24 kap. 5 § miljöbalken att omprövning kan avse såväl att ändra eller upphäva villkor som att meddela nya sådana.

Information som behövs för tillsynen

Tillsynsmyndigheten får begära att den som bedriver verksamhet lämnar de uppgifter och handlingar som behövs för tillsynen, se 26 kap. 21 § miljöbalken. Om en verksamhetsutövare exempelvis inte använder sig av bästa möjliga teknik eller inte följer produktvalsprincipen kan tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren om att lämna in upplysningar om förbättrande åtgärder, se 26 kap. 21 § miljöbalken.

Verksamhetsutövaren är också skyldig att utföra sådana undersökningar av verksamheten och dess verkningar som behövs för tillsynen enligt 26 kap. 22 § miljöbalken. Om det är lämpligare får tillsynsmyndigheten i stället besluta att en sådan undersökning ska utföras av någon annan och utse någon att göra undersökningen. Misstänker tillsynsmyndigheten att det finns risk att en verksamhet eller åtgärd kan orsaka olägenhet för människors hälsa eller miljö kan tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att undersöka sin verksamhet i enlighet med 26 kap. 22 § miljöbalken.

Gränsdragning mellan tillsyn och annan verksamhet

Begreppet tillsyn enligt miljöbalken innefattar enligt gällande rätt att göra självständiga bedömningar av den miljöpåverkan på omgivningen som verksamheten orsakar och om denna omgivningspåverkan medför ett behov av omprövning eller återkallelse av tillståndet.⁶⁷ Frågan om en uppgift är att betrakta som tillsyn eller inte får praktisk betydelse för tillsynsmyndigheterna. En tillsynsavgift kan enbart tas ut för tillsyn. Däremot ingår det inte i tillsynen att delta i prövning. Tillsynsmyndigheten bör vara observant på denna gränsdragning.

Det finns en skyldighet för tillsynsmyndigheten att ansöka om omprövning samt upprätta en åtalsanmälan om omständigheter föreligger, vilket framgår av 26 kap. 2 § miljöbalken. Arbetet med en åtalsanmälan enligt 26 kap. 2 § första stycket miljöbalken har tidigare i praxis ansetts ge tillsynsmyndigheten

⁶⁵ Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömande av vite enligt miljöbalken m.m.*, s. 85.

⁶⁶ Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömande av vite enligt miljöbalken m.m.*, s. 65.

⁶⁷ Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömande av vite enligt miljöbalken m.m.*, s. 85.

rätt att ta ut tillsynsavgift för kostnaden.⁶⁸ Denna praxis tillkom dock före det att begreppet tillsyn förtydligades genom ändring den 1 augusti 2020 av ordalydelsen i 26 kap. 1 § miljöbalken. Å ena sidan kan varken en åtalsanmälan eller ansökan om omprövning och återkallelse anses vara en åtgärd som direkt riktar sig till en verksamhetsutövare. Å andra sidan avsåg förändringen framförallt att tydliggöra en skillnad mellan begreppen tillsyn och tillsynsvägledning där tillsyn ska då begränsas till att omfatta regelefterlevnad⁶⁹ vilken kan innefatta åtalsanmälan och omprövning. Det är oklart om ändringen av tillsynsbegreppet även innebär att tidigare praxis om möjligheten att ta ut avgift för åtalsanmälan inte längre är gällande och rättsläget kan därför anses vara något oklart i detta avseende.

⁶⁸ Se MÖD 2005:67.

⁶⁹ Prop. 2019/20:137 *Förbättrad tillsyn på miljöområdet*, s. 43.

Vem som kan väcka talan

I 24 kap. 11 § miljöbalken regleras hur en prövning om återkallelse respektive omprövning initieras. Det följer av bestämmelsen att Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt länsstyrelsen får ansöka om omprövning eller återkallelse hos mark- och miljödomstolen. I de fall som kommunen på egen begäran har övertagit tillsynen över den aktuella verksamheten får även kommunen göra en sådan ansökan. Om tillståndet har getts av länsstyrelsen ska ansökan göras hos länsstyrelsen.

Om tillståndet har getts av annan myndighet än mark- och miljödomstol behöver ingen särskild framställan ske utan myndigheten kan själv ta upp frågan för prövning. Detta innebär exempelvis att om en miljöprövningsdelegation har utfärdat ett tillstånd kan miljöprövningsdelegationen själv ta upp frågan om omprövning och återkallelse av tillståndet. Det samma gäller för en kommun om det är kommunen som har meddelat tillståndet.

Naturvårdsverket är en av de myndigheter som enligt 24 kap. 11 § miljöbalken får ansöka om återkallelse eller omprövning. Däremot föreskrivs det inte om någon skyldighet för Naturvårdsverket att initiera en sådan prövning. I förarbetena anges angående Naturvårdsverkets roll vad gäller omprövning att det kan finnas tillfällen när det framstår som befogat att villkoren för flera företag inom en bransch blir föremål för omprövning i ett sammanhang. För en sådan omprövning framstår en övergripande och samlad hantering av frågan på central nivå som den effektivaste vägen. Det finns också andra tillfällen när omprövningsfrågor bör övervägas på nationell nivå för att åstadkomma en samlad lösning och Naturvårdsverket bör därför alltid ha rätt och skyldighet som central miljöskyddsmyndighet att påkalla omprövning av en miljöfarlig verksamhet, oavsett vilken myndighet som är tillsynsmyndighet.⁷⁰ Vad gäller återkallelse av tillstånd finns i förarbetena ingen motsvarande vägledning kring Naturvårdsverkets roll. I praxis har det konstaterats att de inte föreligger någon skyldighet för Naturvårdsverket att ansöka om återkallelse eller omprövning även om förutsättningar för det skulle föreligga.⁷¹

En enskild som anser sig påverkad av en verksamhet har inte möjlighet att väcka talan om återkallelse eller omprövning. Däremot kan enskilda alltid vända sig till tillsynsmyndigheten, eller någon av de övriga utpekade myndigheterna, för att begära att myndigheten ska initiera en omprövning eller återkallelse. Det har i praxis konstaterats att om tillsynsmyndigheten beslutar att inte ansöka om återkallelse eller omprövning har den enskilde rätt att överklaga beslutet, förutsatt att hen är berörd och beslutet har gått denne

⁷⁰ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalken*, del 1, s. 348 f.

⁷¹ Mark- och miljööverdomstolens vid Svea hovrätt, dom 2018-06-13 i mål nr. M 9150–17.

emot.⁷² Även Naturvårdsverkets beslut att inte ansöka om återkallelse har bedömts kunna överklagas av en enskild sakägare.⁷³ Det har vidare konstaterats att det även innebär att enskilda sakägare får överklaga en prövningsmyndighets beslut att avslå en tillsynsmyndighets ansökan om återkallelse eller omprövning när ansökan skett med anledning av ett klagomål som inletts av den enskilde. Däremot har till exempel en miljöprövningsdelegation inte någon skyldighet att med anledning av enskilds begäran på eget initiativ ta upp frågan om återkallelse eller omprövning av ett tillstånd för miljöfarlig verksamhet. Den enskilde har då heller inte rätt att överklaga ett beslut från myndigheten att inte på eget initiativ återkalla eller ompröva ett tillståndsbeslut.⁷⁴

Vad gäller verksamhetsutövaren saknar denne möjlighet att överklaga att tillsynsmyndigheten ansöker om omprövning eller återkallelse. Inte heller har verksamhetsutövaren möjlighet att överklaga prövningsmyndighetens beslut att på eget initiativ, eller påkallat av en ansökan, öppna ärende om omprövning eller återkallelse. Först det slutliga beslutet eller domen kan överklagas.

Utöver myndighetsinitierad omprövning och återkallelse kan ett tillstånd även upphävas och villkor upphävas eller ändras efter ansökan av verksamhetsutövaren, under vissa särskilda förutsättningar, i enlighet med bestämmelser i 24 kap. 13 § miljöbalken.

⁷² Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2011-12-12 i mål nr. M 2554–11 och MÖD 2021:08 II.

⁷³ Mark- och miljööverdomstolens vid Svea hovrätt, dom 2018-06-13 i mål nr. M 9150–17.

⁷⁴ MÖD 2021:08 II.

Underlag vid en ansökan om omprövning och återkallelse

Det finns inte några uttryckliga krav på vad en ansökan om omprövning eller återkallelse ska innehålla utöver att det av 22 kap. 1 d § miljöbalken framgår att en ansökan om omprövning ska innehålla en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser och villkor som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd.

Värt att notera är att enligt 6 kap. 20 § andra stycket miljöbalken är omprövning och återkallelse undantagna kravet på en specifik miljöbedömning. Det finns därmed, till skillnad mot vid en tillståndsprövning, inte några krav på underlag i form av samrådsredogörelse eller miljökonsekvensbeskrivning.

I 22 kap. 2 a § miljöbalken anges att tillståndshavaren vid prövning av återkallelse eller omprövning är skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Enligt bestämmelsen får prövningsmyndigheten även förelägga tillståndshavaren att tillhandahålla den utredning som behövs och ett sådant föreläggande får förenas med vite. Den uttryckliga utredningsskyldigheten i 22 kap. 2 a § miljöbalken följer på den generella bevisbörderegeln i 2 kap. 1 § miljöbalken som anger att det är verksamhetsutövaren som vid prövning av tillstånd eller tillsyn ska visa att de allmänna hänsynsreglerna iakttas. Den generella skyldigheten att visa att de allmänna hänsynsreglerna iakttas gäller även vid omprövning.⁷⁵

I kommentaren till bestämmelsen görs följande uttalanden om vilken utredning som en myndighet som ansöker om omprövning eller återkallelse kan förväntas ge in. Det är möjligt för tillsynsmyndigheten att ge in en ansökan om villkorsändring utan att presentera en fullständig utredning om den miljöfarliga verksamheten och dess konsekvenser för miljön. Har verksamhetsutövaren inte velat medverka kan tillsynsmyndigheten yrka att domstolen förelägger denne att ge in den utredning som behövs för prövningen. Tillsynsmyndigheten har också möjlighet att inom ramen för sin tillsynsverksamhet begära in upplysningar och undersökningar. Den ytterligare utredning som behövs för prövningen i domstolen och som inte kan fås inom ramen för tillsynen kan tas fram med stöd av 22 kap. 2 a § miljöbalken.⁷⁶ Tidigare gällde bestämmelsen i 22 kap. 2 a § miljöbalken enbart miljöfarlig verksamhet men under 2019 utvidgades den till att omfatta även vattenverksamhet. Mark- och miljööverdomstolen gjorde i ett avgörande

⁷⁵ Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk*, del 2, s. 12.

⁷⁶ Bengtsson m.fl. *Miljöbalken – en kommentar*, Version 21, JUNO 2022, kommentaren till 22 kap. 2 a § miljöbalken.

från 2014 i ett mål gällande omprövning av vattenverksamhet vissa uttalanden om vad en myndighet som ansöker om omprövning av vattenverksamhet borde redovisa i en omprövningsansökan.⁷⁷ Eftersom 22 kap. 2 a § miljöbalken numera omfattar även vattenverksamhet har avgörandet dock förlorat sin aktualitet.

En ansökan om omprövning eller återkallelse behöver allmänt sett kunna påvisa att det föreligger ett behov av omprövning eller återkallelse och att behovet inte är ringa, det vill säga att förutsättningarna i 24 kap. 3 eller 5 §§ är uppfyllda. Vidare behöver det framgå av en ansökan om omprövning vilka nya eller ändrade villkor som tillsynsmyndigheten anser behövs. Det finns dock inget krav att en ansökan ska innehålla ett färdigt förslag till nya villkor. Av ansökan bör framgå motiv för omprövning, i vissa fall kan det även vara bra att redogöra för varför det inte är tillräckligt med ett tillsynsingripande. En ansökan om omprövning torde ha vissa likheter med ett föreläggande. I båda fallen handlar det om att det ska framgå vad som behöver åtgärdas, att det föreligger ett åtgärdsbehov och att åtgärderna får anses skäligen. Exempelvis kan motiveringen översiktligt beskriva bästa möjliga teknik jämfört med den som verksamheten har.

Tillsynsmyndigheten har möjlighet att inom ramen för sin tillsynsverksamhet begära in de upplysningar och undersökningar som behövs för tillsynen, vilket omfattar att bedöma om villkoren är tillräckliga. Om tillsynsmyndigheten har bedömt att villkoren inte är tillräckliga och förutsättningar för omprövning finns så ska en ansökan om omprövning ske. Enligt Naturvårdsverket bör detta förstås som att krav på mer djupgående underlag än vad som behövs för att göra denna bedömning kan rimligen inte ställas på en ansökan. Vidare bör beaktas att alltför höga krav på underlag i ansökan står i direkt motsatsförhållande till att bestämmelserna om tillsynsinitierad omprövning används så som tänkt. Ovan nämnda kommentar till 22 kap. 2 a § miljöbalken anser Naturvårdsverket stödja en tolkning att tillsynsmyndighetens ansökan huvudsakligen ska påvisa att det finns en grund för den yrkade omprövningen eller återkallelsen.

Prövningsmyndigheten har att ta ställning till om ansökan ska avvisas eller prövas i sak. Ifall ansökan tas upp till prövning ansvarar prövningsmyndigheten för att tillräckligt underlag för prövningen inhämtas av tillståndshavaren. Vid omprövning av villkor eller fastställande av nya villkor måste beslutsunderlaget vara tillräckligt för att prövningsmyndigheten ska kunna göra en bedömning enligt de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.⁷⁸

⁷⁷ Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2014-02-12 i mål nr. M 1423–13.

⁷⁸ Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömande av vite enligt miljöbalken m.m.*, s. 35.

Källförteckning

Avgöranden

NJA 2011 s. 296

NJA 2010 s. 516

NJA 2006 s. 491

MÖD 2021:08 II

MÖD 2016:14

MÖD 2015:51

MÖD 2014:44

MÖD 2005:67

MÖD 2005:43

Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2018-08-28 för *Avvisning av ansökan om tidsbegränsat ändringstillstånd avseende verksamhet i Malmberget/Vitåfors i Gällivare kommun* i mål nr. M 10355–17

Mark- och miljööverdomstolens vid Svea hovrätt, dom 2018-06-13 för *Begäran om återkallelse av tillstånd för vindkraftsanläggningar vid Sandtjärnberget, Ångersjökölen, Åndberget och Skaftåsen* i mål nr. M 9150–17

Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2014-02-12 för *Omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken av vattenverksamhet vid Duveströms kraftverk i Alsterån, Mönsterås kommun, Kalmar län* i mål nr. M 1423–13

Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2012-06-25 för *Tillstånd att utföra dammsäkerhetshöjande åtgärder vid Klinte kraftverk i Vetlanda kommun, Jönköpings län* i mål nr. M 676–12

Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2011-12-12 för *Enskilds rätt att överklaga länsstyrelsens beslut att inte begära återkallelse av tillstånd för miljöfarlig verksamhet* i mål nr. M 2554–11

Miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2006-06-01 för *Omprövning enligt 24 kap 5 § miljöbalken av villkoren för Torsrums kraftverk i Alsterån, Mönsterås kommun, Kalmar län* i mål nr. M 4642–05

Miljööverdomstolen vid Svea hovrätt, dom 2003-07-04 för *Omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken av vattenregimen för sjön Östen* i mål nr. M 7741–02

Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt, dom 2022-01-13 för *Ansökan om återkallande av tillstånd vad avser Gränsälvscommissionens beslut den 20 augusti 2010 i Haparanda med mål nr 11/09* i mål nr. M 1828–18

Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt, dom 2021-03-08 för *Förbud att tillsvidare verkställa planerad utläggning av sidoberg längs sand magasinet vid*

damosträckorna O-O2 inom gruvindustriområdet i Kiruna kommun i mål nr. M 2364–20

Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt, dom 2015-08-17 för *Tillstånd enligt miljöbalken till fortsatt och utökad verksamhet vid Kristinebergsgruvan, Lyckselse kommun; nu fråga om återkallelse av tillstånd i mål nr. M 1993–12*

Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, dom 2018-02-06 för *Ansökan om återkallelse av tillstånd enligt miljöskyddslagen på fastigheten Bofors 1:24 Karlskoga kommun i mål nr. M 3333–17*

Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, dom 2017-06-01 för *Ansökan om återkallelse av delar av Ragn-Sells Heljestorp AB:s tillstånd avseende Heljestorps avfallsanläggning i Vänersborgs och Trollhättans kommun i mål nr. M 3765–16*

Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt, beslut 2022-05-18 för *Anmälan om vattenverksamhet och ansökan om strandskyddsdispens m.m., fastigheten Systertorp 1:13, Oskarshamns kommun i mål nr. M 1697–22*

Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt, dom 2018-10-10 för *Ansökan om återkallelse av tillstånd till miljöfarlig verksamhet i mål nr. M 1288–18*

Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt, dom 2016-10-24 för *Berg- och moräntäkt på Fåssjö 5:4 i Härjedalens kommun i mål nr. M 616–16*

Mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt, dom 2014-06-18 för *Ansökan om återkallelse av tillstånd enligt 24 kap. 3 § miljöbalken gällande Långforsens kraftverk, Krokoms kommun, Jämtlands län i mål nr. M 3103–12*

Miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt, dom 2010-03-23 för *Återkallelse av tillstånd för Carlssons Nickel & Crom att bedriva ytbehandlingsverksamhet på fastigheten Kolven i Halmstads kommun i mål nr. M 8–10*

Publicerat material

Bjällås, U. och Rahmn, T., *Miljöskyddslagen – handbok i miljö rätt*. Stockholm: Publica 2:a uppl., 1996.

Prop. 2019/20:137, *Förbättrad tillsyn på miljöområdet*.

Prop. 2017/18:243, *Vattenmiljö och vattenkraft*.

Prop. 2004/05:129, *En effektivare miljöprövning*.

Prop. 2001/02:65, *Ändrad ordning för utdömande av vite enligt miljöbalken m.m.*

Prop. 1997/98:45, *Miljöbalk – Del 1 och 2*.

Prop. 1987/88:85, *Om miljöpolitiken inför 1990-talet*.

SOU 2022:33, *Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen*. Miljödepartementet.

SOU 2021:21, *En klimatanpassad miljöbalk för samtiden och framtiden*.
Miljödepartementet.

Rättskällor

Europeiska unionen

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2010/75/EU av den 24 november 2010 om industriutsläpp (samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar) (EUT L 334/17 17.12.2010)

Sverige

Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Lag (1998:811) om införande av miljöbalken

Lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Miljöbalk (1998:808)

Miljöskyddslag (1969:387)

Plan- och bygglag (2010:900)

Vattenlag (1983:291)

Vattenlag (1918:523)

Webbaserat material

Bengtsson B. m.fl., *Miljöbalken – en kommentar*. Version 21, JUNO 2022

Naturvårdsverket, *Tillståndsprövning – Tidsbegränsning – kapitel 16 miljöbalken*.

Tillgänglig på: <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/tillstandsprovning-enligt-miljobalken/>.

Naturvårdsverket, *Slutavvägning (2 kap. 9 §)*. Tillgänglig på:

<https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/miljobalken/hansynsreglerna--kapitel-2-miljobalken/slutavvagning-2-kap.-9-/>.